Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXV

Нови Сад, новембар 2013

Књига 73

Број 11

Ч Л А Н Ц И

UDC 343.86-053.6(4)

Doc. dr Ivan Joksić,
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu

MALOLETNIČKI ZATVOR U UPOREDNOM ZAKONODAVSTVU (KANADA – NEMAČKA – FRANCUSKA)*

SAŽETAK: Kažnjavanje maloletnika predstavlja izuzetan i najstroži način reagovanja na njihovo kriminalno ponašanje. Uslovi za njegovo izricanje, način odmeravanja, mogućnosti uslovnog otpuštanja, uslovno odgađanje izvršenja, pod određenim uslovima i na određeno vreme u pojedinim zakonodavstvima, ukazuju nam posebnost u zakonskom regulisanju maloletničkog zatvora. Srbija je prethodne decenije prvi put u svom krivičnom pravu donela poseban zakonski akt kojim se reguliše krivičnopravni status maloletnika. Prilikom pisanja zakona njegovi autori su koristili inostrana iskustva, pretežno država u kojima postoji duža tradicija osamostaljenja maloletničkog krivičnog prava.

Iako je od donošenja Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica prošlo više godina, još uvek postoje problemi u njegovoj praktičnoj primeni. Uvažavajući okolnosti nastanka Zakona o maloletnicima i našu društvenu realnost koja često nema dovoljno kapaciteta da isprati primenu brojnih zakonskih rešenja preuzetih iz uporednog zakonodavstva, u svim pravnim oblastima, korisno je dati kraći osvrt na primenu kazne maloletničkog zatvora u uporednom zakonodavstvu.

---

* Rad primljen: 1. 8. 2013. godine.

U skladu sa obimom predviđenim za objavljivanje naučnog rada autor je odabrao tri države koje pripadaju američkom i evropskom kontinentu (Kanadu, Nemačku i Francusku). U njima se primenjuju posebni zakonski i podzakonski propisi kojima se reguliše krivičnopravni status maloletnika i režim izricanja i primene kazne maloletničkog zatvora. Odabrane države karakteriše prisustvo sličnosti i razlika u pogledu regulisanja krivičnopravnog statusa maloletnika u smislu propisivanja oštrijih ili blažih uslova za izricanje, odmeravanje i primenu kazne maloletničkog zatvora. Neophodno je ukazati na prisustvo nedostataka kada je u pitanju proces regulisanja maloletničke materije u pojedinim državama, što će u radu takođe biti posebno naglašeno.

Ključne reči: maloletnici, maloletničko krivično pravo, krivičnopravni status maloletnika, maloletnički zatvor, izricanje, odmeravanje

UVODNA RAZMATRANJA

Maloletničko krivično zakonodavstvo odlikuje velika neujednačenost, kako na normativnom planu, tako i na polju primene i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima. Kazna maloletničkog zatvora, kao jedina vrsta kazne koja se može izreći ovoj kategoriji učinilaca krivičnih dela, različito je regulisana u krivičnom zakonodavstvu pojedinih država. Nije moguće pronaći državu koja u svom krivičnom (maloletničkom) zakonodavstvu propisuje jedinstven način izricanja, odmeravanja, trajanja i izvršenja kazne maloletničkog zatvora. Pored toga, poseban problem predstavlja razvijanje različitih vrsta programa pomoći maloletnim osuđenima, kako za vreme izvršenja maloletničkog zatvora, tako i u postpenalnom periodu. Prisutno je kombinovanje različitih tipova programa kojima se utiče na pozitivnu reintegraciju maloletnih osuđenika u društvo, u smislu školovanja, zaposlenja, privremenog smeštaja itd. Neretko su u sprovođenje ovih programa uključena posebno formirana tela (komisije) u čijem sastavu se nalaze stručnjaci različitih profila, kao i pripadnici nevladinog sektora.

Posebnost u regulisanju kazne maloletničkog zatvora u uporednom zakonodavstvu uočljiva je kroz primenu rešenja predviđenih u međunarodnim i evropskim pravnim instrumentima o maloletnicima. U njima se regulišu modaliteti izricanja, odmeravanja i izvršenja maloletničkog zatvora. Preporučuje se aktivno učešće porodice maloletnika, škole, socijalnih službi i nevladinog sektora. Značajan deo predloženih rešenja sadržanih u ovim instrumentima ugrađen je u norme našeg Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica.

Interesantno je zapaziti da kažnjavanje maloletnika poprima zabrinjavajuće razmere u pojedinim državama. Podsećanja radi, u SAD je pored formalnog

zalaganja za humanizaciju u vođenju krivičnog postupka i izricanju krivičnih sankcija prema maloletnicima zabeležena primena strogih kazni prema ovoj starosnoj kategoriji učinilaca (smrtna kazna i doživotni zatvor). Rečeno potvrđuje činjenica da je Vrhovni sud SAD ukinuo smrtnu kaznu za maloletnike 2005. godine, ali se još u 19 država u sastavu SAD primenjuje kazna doživotne robije za maloletnike.¹

U državama koje pripadaju mešovitim pravnim sistemima pronalazimo različita zakonska rešenja u regulisanju krivičnog statusa maloletnika, uključujući i njihovo kažnjavanje. Posebna pažnja posvećena je primeni programa posebnih sadržaja u kojima se maloletnom osuđeniku pruža pomoć u fazi penalnog i postpenalnog tretmana. Program se sprovodi u saradnji sa tužilaštvom, sudovima, socijalnim službama i nevladinim sektorom. Nisu retki slučajevi gde se pomoć maloletnim osuđenima, nakon izdržane kazne zatvora, vrši kroz odobrene projekte koje sufinansira država i različite fondacije za pomoć mladima. Svesni činjenice da nije moguće odabrati veliki broj zakonodavstava u kojima bismo mogli ukazati na brojne specifičnosti kazne maloletničkog zatvora, odnosno pojedinih njenih oblika, odlučili smo se da naredno izlaganje usmerimo u pravcu država koje geografski pripadaju, kako evropskom, tako i američkom kontinentu. U tom smislu, značajno je ukazati na pravni režim kažnjavanja maloletnika u Kanadi, Nemačkoj i Francuskoj. Svaka od ovih država poseduje brojne osobenosti u sistemu maloletničkog krivičnog prava primenjive na mogućnosti kažnjavanja maloletnika.

KANADA

Za pravni sistem u Kanadi možemo reći da predstavlja posebnu kombinaciju mešovitog (anglo-saksonskog i evropsko-kontinentalnog) pravnog sistema. Stoga, zakonska rešenja kojima se reguliše krivičnopravni status maloletnika neophodno je posmatrati kroz prizmu uticaja navedenih pravnih sistema. Novinu u kanadskom zakonodavstvu o maloletnicima predstavlja donošenje Zakona o krivičnom gonjenju maloletnika iz 2002. godine (stupio na snagu 1. aprila 2003. godine).² Ovim Zakonom se revidiraju neka od prethodnih rešenja u pogledu sankcionisanja i kažnjavanja maloletnika, tako što se napušta praksa

---

¹ Izvor: Agencija Beta (pristup sajtu 24. mart 2008).

² Razmatranje rešenja u vezi sa novim Zakonom o krivičnom gonjenju maloletnika u Kanadi biće bazirano na analizi koju nam je pružio Žorž Pru – direktor kanadskog projekta reforme pravosuđa u Srbiji. Pru, Ž., *Kanadski zakon o krivičnom gonjenju maloletnika*, Međunarodni naučni skup „Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije” u organizaciji Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008, 37–49.

prečestog pribegavanja zatvorskim sankcijama, neuspešne reintegracije maloletnika nakon puštanja na slobodu, upućivanja maloletnika u sistem za punoletna lica, nedovoljnog razlikovanja teških i manje teških krivičnih dela prilikom izricanja krivične sankcije itd. U preambuli Zakona propisuje se da najstrože mere maloletničkog krivičnog prava treba da budu rezervisane za najteža krivična dela, uz ređe pribegavanje zatvorskim sankcijama. Pored preambule i osnovnih načela, Zakon sadrži konkretne principe kojima se treba rukovoditi prilikom donošenja odluka, kao što su: primena vansudskih mera, sankcionisanje maloletnih lica, zatvor i nadzor.

Zakon o krivičnom gonjenju maloletnika³ propisuje da je svrha krivičnih sankcija da maloletno lice snosi odgovornost putem pravičnih sankcija koje dovode do adekvatnih posledica po maloletno lice i pospešuju njegovu rehabilitaciju i reintegraciju u društvo. Pri tome, izrečena sankcija:

- ne sme biti stroža od one koja bi se izrekla punoletnom licu za isto krivično delo;
- mora biti slična sankcijama koje se izriču maloletnicima u sličnim predmetima;
- mora biti srazmerna težini krivičnog dela i stepenu odgovornosti maloletnog lica;
- kad je u pitanju srazmernost sankcija, ona mora biti najmanje restriktivna alternativa;
- ona opcija koja će najpre dovesti do rehabilitacije i reintegracije maloletnog lica u društvo;
- takva da podstiče osećanje odgovornosti i uviđanje štete koju je proizvelo krivično delo.

Maloletnički zatvor može biti izrečen prema nasilnim učiniocima krivičnih dela, učiniocima teških krivičnih dela, kao i maloletnim povratnicima. Po pravilu, maloletnik ne može biti kažnjen zatvorskom kaznom, izuzev u sledećim slučajevima:

- kad je učinio krivično delo s elementima nasilja;
- kad nisu ispunjeni uslovi za izricanje nezatvorske kazne;
- kad je počinio teško krivično delo koje se goni na osnovu optužnice i kada istorija krivičnih dela ukazuje na određeni obrazac ponavljanja krivičnih dela, ili
- u izuzetnim slučajevima kada je maloletnik počinio krivično delo koje se goni na osnovu optužnice, a otežavajuće okolnosti dela su takve da nije moguće izreći drugu kaznu do zatvorsku, koja bi bila u skladu sa propisanom svrhom i načelima kažnjavanja. Osim toga, Zakon nala-

---

³ Youth Criminal Justice Act (S.C. 2002, c. 1), Department of Justice Canada, <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/Y-1.5> (pristup sajtu 10. jul 2013).

že sudiji da mora objasniti odlučujuće razloge usled kojih smatra da u konkretnom slučaju, odnosno konkretnog maloletnika treba kazniti lišenjem slobode.

Zakonom o krivičnom gonjenju maloletnika proširuje se registar kazni koje se mogu izreći maloletnim licima. Značajan iskorak u pravcu prilagođavanja kažnjavanja maloletnika savremenim tendencijama predstavlja uvođenje dve nove vrste kazni: odložena zatvorska kazna i zatvor i lišenje slobode uz pojačanu rehabilitaciju i nadzor.

Odložena zatvorska kazna i zatvor omogućava maloletnom licu izdržavanje ove kazne u svojoj zajednici uz obavezu izvršavanja naloga i obaveza koji su mu određeni. Ako nametnute uslove ne izvršava, maloletnik se može poslati u zatvor na izdržavanje kazne. Međutim, isključeno je izricanje ove kazne prema maloletnicima koji učine neko od težih krivičnih dela sa elementima nasilja.

Lišenje slobode uz pojačanu rehabilitaciju i nadzor predstavlja najtežu kaznu predviđenu novim Zakonom o krivičnom gonjenju maloletnika. Ova kazna se izriče isključivo maloletnim učiniocima težih i nasilnih krivičnih dela. Predviđeni su sledeći modaliteti njenog izricanja:

- maloletno lice je oglašeno krivim za ubistvo, pokušaj ubistva, ubistvo iz nehata, težak seksualni delikt ili ponovljena teška krivična dela;
- maloletno lice pati od mentalnih ili psihičkih poremećaja ili emotivnih smetnji;
- sačinjen je individualni plan lečenja za maloletno lice, i
- postoji odgovarajući program i maloletno lice ispunjava uslove da učestvuje u njemu.

Zakon o krivičnom gonjenju maloletnika uvodi određene novine u pogledu izricanja kazni maloletnicima. U tom smislu, sud za maloletnike prethodno utvrđuje krivicu maloletnika a nakon toga istom licu može izreći kaznu propisanu za punoletna lica. Starosni uzrast je pretrpeo određene izmene u pogledu snižavanja starosne granice na 14 godina, s tim što pokrajine mogu podići navedenu starosnu granicu na 15 ili 16 godina. Pored toga, tužilac može obaveštiti sud za maloletnike da neće tražiti kaznu predviđenu za punoletna lica, u pogledu krivičnog dela učinjenog od strane lica starijeg od 14 godina, u kom slučaju sud može odustati od izricanja kazne predviđene za punoletna lica.

Prilikom razmatranja uslova za izricanje maloletničkog zatvora propisana je obaveza suda da prethodno razmotri da li kazna za maloletnike može biti dovoljna za njegovu potpunu resocijalizaciju. Ukoliko sud pozitivno proceni, onda mora izreći kaznu predviđenu za maloletnike. Posebno se apostrofira značaj postpenalnog tretmana i reintegracije osuđenog maloletnika u društvenu zajednicu. S tim u vezi, sastavni deo kazne čine dve faze: period izdržavanja

kazne u odgovarajućoj kaznenoj ustanovi i period nadzora u okviru zajednice.⁴ Sudija za maloletnike je dužan da kod izricanja kazne izričito navede i obrazloži, na javnom pretresu, koji deo kazne maloletnik izdržava u okviru kazneno-popravne ustanove, a koji deo pod nadzorom zajednice. Međutim, ukoliko maloletnik prekrši uslove u okviru dela kazne koji izdržava pod nadzorom zajednice, predviđeno je više mogućih situacija: izmena uslova pod kojima maloletnik izdržava ovaj deo kazne, njegovo vraćanje u kazneno-popravnu ustanovu, kao i određivanje novih uslova pod kojima se maloletnik nalazi za vreme nadzora u zajednici. Predviđena je mogućnost da maloletnik ne izdržava deo kazne pod nadzorom u zajednici. U tom slučaju, pre početka izdržavanja drugog dela kazne, sud može tražiti od maloletnika da ostane u kazneno-popravnoj ustanovi. Ova zakonska mogućnost je primenjiva prema maloletniku u situaciji kada postoji osnovana bojazan da će maloletnik pre isteka kazne učiniti krivično delo koje za posledicu ima smrt ili tešku telesnu povredu.

Osuđeni maloletnik može dobiti uslovni otpust radi rehabilitacije i pripreme za kasniju reintegraciju u društvenu zajednicu. Zakon je ograničio vreme trajanja otpusta na 30 dana, s tim što ga pokrajinski direktor, nakon razmatranja celokupnih spisa predmeta, može ponovo obnoviti.

U skladu sa tendencijom individualizacije u kažnjavanju novije kanadsko maloletničko zakonodavstvo je propisalo posebna pravila za izvršenje institucionalnih kazni prema maloletnicima. Sud prilikom izricanja kazne posebno odlučuje da li će maloletnika poslati u kazneno-popravnu ustanovu zatvorenog ili otvorenog tipa. Zakon o krivičnom gonjenju maloletnika daje posebna ovlašćenja specijalizovanom osoblju (vaspitačima) unutar kazneno-popravne ustanove. Ovo osoblje odlučuje, kako prilikom upućivanja na izdržavanje kazne, tako i u slučaju kasnijeg premeštaja, da li će maloletnog osuđenika smestiti u ustanovu zatvorenog ili otvorenog tipa. Zakon prepušta mogućnost pokrajinama i teritorijama da nastave sa primenom postojećeg (starog) sistema prema kome sudija, umesto vaspitača, odlučuje o prethodno navedenim modalitetima izvršenja kazni u ustanovama.

Zakon o krivičnom gonjenju maloletnika nudi nova rešenja, odnosno mogućnosti i u pogledu izvršenja kazne nad maloletnim licima koja tokom njenog trajanja postanu punoletna. U tom slučaju, predviđena je mogućnost da maloletno lice, kada napuni 20 godina, bude premešteno u ustanovu za punoletna lica kako bi nastavilo sa izdržavanjem kazne. Pored toga, značajnu novinu predstavljaju odredbe u kojima se propisuje da će maloletno lice koje prilikom izricanja kazne bude mlađe od 18 godina biti smešteno u ustanovu za malolet-

---

⁴ Ovakav način izdržavanja kazne za maloletnike odnosi se na: kazne lišenja slobode i nadzor, lišenje slobode uz pojačanu rehabilitaciju i nadzor, i maloletničke kazne za ubistvo. Pru, *Ž., op. cit.*, 46.

na lica, dok će maloletno lice starijeg uzrasta (preko 18 godina) biti smešteno u ustanovu za punoletna lica. Ovo rešenje je sasvim u skladu sa potrebama osuđenika i mogućnostima koje pruža pravilan odabir i primena tretmana prema označenim starosnim kategorijama.

NEMAČKA

Zakon o sudskom postupku prema maloletnicima (*Jugendgerichtsgesetz*) predstavlja poseban zakonski akt u kome je regulisan krivičnopravni status maloletnika u nemačkom krivičnom zakonodavstvu.⁵ U § 1. st. 1. izričito je propisano da se ovaj Zakon primenjuje kada maloletno lice ili mlađe punoletno lice učini ogrešenje (protivpravno delo) koje je prema opštim propisima zaprećeno kaznom. Važno je ukazati i na odredbu § 2. prema kojoj opšti propisi važe samo ako zakonom nije nešto drugo propisano. Međutim, ne treba zaboraviti da je pored ovog Zakona maloletnička materija sadržana i u drugim zakonskim aktima.⁶

Kod sankcionisanja maloletnika, polazi se od principa „od lakšeg ka težem”, prema kome se za krivična dela maloletnika propisuju vaspitne mere.⁷ Ukoliko vaspitne mere nisu ostvarile svoju svrhu, maloletnik se može kazniti vaspitnim sredstvima i kaznama za maloletnike (§ 5. st. 1. i 2. Sankcije i mere za krivična dela maloletnika). U okviru trećeg poglavlja, predviđena je mogućnost izricanja vaspitnih sredstava. Postoje tri vrste vaspitnih sredstava: opomena (*Verwarnung*), davanje naloga (*Auflagen*), maloletnički zatvor (*Jugendarrest*). Maloletnički zatvor (§ 16), kao disciplinska mera, obuhvata tri načina, odnosno modaliteta izvršenja:

- zatvor u slobodno vreme koji se izriče za nedeljno slobodno vreme maloletnika i ne može trajati duže od dva slobodna vremena;

---

⁵ Krivičnopravni status maloletnika u krivičnom zakonodavstvu Nemačke je uvek bio pod direktnim uticajem odgovarajućih zakonodavnih promena u ovoj državi. Zato je i promena u krivičnopravnom položaju maloletnika, posmatrano kroz prizmu sankcionisanja njihovog kriminalnog ponašanja, očekivano uticala na menjanje postojećih i uvođenje novih mera i sankcija. Nikolić, Z., Joksić, I., *Maloletnička delinkvencija – socijalnopsihološki i krivičnopravni aspekti*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2011, 179–180.

⁶ Vidi: Zakon o krivičnom postupku SR Nemačke (*Strafprozessordnung*) sa Zakonom o sudovima (*Gerichtsverfassungsgesetz*) i Zakonom o sudskom postupku prema maloletnicima (*Jugendgerichtsgesetz*), Pavlović, D. (prevod), Centar marketing, Beograd, 1997.

⁷ Interesantno je zapaziti da razvoj sistema krivičnih sankcija prema maloletnicima u Nemačkoj ima dugu tradiciju. Prvi pokušaji u pravcu regulisanja posebnog krivičnopravnog statusa maloletnika, naročito u delu koji se odnosi na krivične sankcije, počinje 1908. godine, kada su u Berlinu, Frankfurtu i drugim gradovima osnovane posebne sudske komore za maloletnike. Joksić, I., *Vaspitne preporuke kao nove mere u krivičnom pravu*, Pravni fakultet, Banja Luka, 2010, 146.

- zatvor u kratkom trajanju koji se izriče umesto zatvora u slobodno vreme ako je to iz vaspitnih razloga svrsishodno i ako ne bi došlo do ometanja školovanja i rada maloletnika. Dva dana zatvora u kratkom trajanju izjednačava se sa jednom kaznom zatvora u slobodno vreme;
- zatvor u dugom trajanju iznosi najmanje jednu a najviše četiri nedelje. Odmerava se na pune dane i nedelje.

Kazna maloletničkog zatvora, kao samostalna krivična sankcija, propisana je u okviru četvrtog poglavlja – Kazne za maloletnike (Die Jugendstrafe). Važno je napomenuti da kazna maloletničkog zatvora predstavlja poslednje sredstvo *ultima ratio*, kada su iscrpljene sve druge zakonske mogućnosti u pogledu sankcionisanja maloletnika. Ova kazna se može izreći maloletnicima starije dobi od 14 do 21 godine. Predviđene su dve mogućnosti:

- maloletnicima uzrasta od 14 do 17 godina moguće je izreći kaznu zatvora od 6 meseci do 5 godina, odnosno 10 godina kada maloletnik učini teško krivično delo zaprečeno kaznom zatvora preko 10 godina;
- maloletnicima uzrasta od 18 do 21 godine izriče se maksimalno trajanje kazne zatvora do 10 godina.

Propisana su dva uslova za izricanje kazne maloletničkog zatvora (§ 17. st. 2. JGG):

- prisustvo štetnih okolnosti koje je maloletnik ispoljio prilikom vršenja krivičnog dela, tako da nije dovoljno izreći neku od vaspitnih mera ili sredstava;
- postojanje visokog stepena krivice kod maloletnog učinioca krivičnog dela, tako da je neophodno izreći kaznu.

Prilikom izricanja kazne maloletničkog zatvora sudu stoje na raspolaganju dve mogućnosti.

Prvu mogućnost predstavlja izricanje bezuslovne kazne maloletničkog zatvora koja u sebi nema posebna ograničenja izvan onih koje ova kazna sadrži.

Druga mogućnost, znatno blaža, sadrži uslovno odlaganje kazne za maloletnike kod osude na kaznu zatvora do jedne godine (§ 21. JGG). Sudija će izvršenje kazne odložiti na uslovni rok ako se može očekivati da će sama osuda i bez njenog izvršenja vaspitno delovati kao opomena na maloletnika da u vremenu proveravanja (kušnje), kao i ubuduće popravi svoje ponašanje. Sud posebno uzima u obzir ličnost maloletnika, njegov raniji život, ponašanje nakon učinjenog krivičnog dela, uslove u kojima je živio i očekivani uticaj postignut primenom odlaganja izvršenja kazne na maloletnika. Uslovno odlaganje kazne, koja poseduje elemente uslovne osude iz našeg krivičnog zakonodavstva, može trajati najduže do dve godine. Pri tome, nije dopušteno uslovno odlaganje samo jednog dela kazne zatvora prema maloletniku.

Kazna za maloletnike obuhvata smeštaj u kaznenu ustanovu za maloletnike. Izvršenjem kazne maloletničkog zatvora upravlja sudija za maloletnike

kao rukovodilac izvršenja (§ 82. JGG). Veće za maloletnike nadležno je da u postupku izvršenja donosi neophodne odluke povodom naloga koje donosi rukovodilac izvršenja, ako je (§ 83. st. 2. JGG):

1. odluku doneo rukovodilac izvršenja sam ili kao član maloletničkog veća u prvom stepenu kojim je predsedavao;
2. rukovodilac izvršenja pri izvršavanju zadataka dobijenih od veća za izvršenje kazni odlučivao o sopstvenim nalogima i naredbama.

Svrha kazne maloletničkog zatvora određena je kao vaspitanje maloletnika kako da ubuduće vodi častan i odgovoran život, a pri tom osnova takvog vaspitanja treba da bude red, rad, nastava, fizičke vežbe i svrsishodno korišćenje slobodnog vremena.

Pružanje pomoći u vaspitanju maloletnika tokom izvršenja kazne sudija za maloletnike poverava socijalnim službama. S obzirom da izvršenje kazne nije moguće u celosti odložiti na uslovni rok, sudija za maloletnike može odložiti samo preostali deo kazne pod uslovom da je maloletnik izdržao jedan deo kazne, kao i da je odgovoran da bude stavljen na proveru. Ostatak kazne maloletničkog zatvora, pre izdržanih šest meseci, moguće je uslovno odložiti samo ako postoje posebni razlozi. Takođe, odlaganje izvršenja kazne maloletničkog zatvora preko jedne godine je moguće ukoliko je maloletnik izdržao najmanje 1/3 kazne. Prikazane mogućnosti u pogledu odlaganja izvršenja kazne maloletničkog zatvora zahtevaju prisustvo okolnosti koje opravdavaju korišćenje zakonske mogućnosti za uslovno odlaganje njenog izvršenja. Kazna zatvora za maloletnike se izvršava u kazneno-popravnim zavodima za maloletnike, s tim da osuđeni koji je navršio 24 godine života izdržava kaznu prema propisima koji se primenjuju za punoletna lica.⁸

FRANCUSKA

U Francuskoj je prisutna specifična pravna situacija u pogledu regulisanja krivičnog statusa maloletnika, a posebno režima krivičnih sankcija prema ovoj starosnoj kategoriji učinilaca krivičnih dela. Na snazi je Uredba o deci delinkventima iz daleke 1945. godine, koja je više puta dopunjavana.⁹ Odredbe o kažnjavanju maloletnika sadržane su u čl. 2. i 20. ove Uredbe.

⁸ Škulić, M., Stevanović, I., Pregled posebnih odredaba o maloletnim učinocima krivičnih dela u uporednom krivičnom pravnom zakonodavstvu evropskih zemalja, *Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije*, br. 3, Službeni glasnik, Beograd, 2002, 80.

⁹ Ordonnance no. 45-174 du fév. 1945. relative à l'enfance délinquante. Version consolidée au 11 août 2007. www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006069158&dateTexte=20110426 (pristup sajtu 15. jul 2013).

Krivičnopravni status, a naročito sistem kažnjavanja maloletnika, na poseban način je rešen u francuskom krivičnom zakonodavstvu. Generalno posmatrano, u Francuskoj je na snazi opšti režim kažnjavanja maloletnih učinilaca krivičnih dela. Međutim, određena odstupanja u pogledu kažnjavanja maloletnika, u odnosu na punoletna lica, odnose se na tretiranje maloletstva kao ublažavajuće okolnosti prilikom izricanja kazne. Pri tome, maloletni učinilac krivičnog dela stariji od 16 godina podleže opštem režimu kažnjavanja i izvršenja kazne koji važi za punoletna lica tako da, u prethodno navedenom slučaju, maloletstvo prestaje biti olakšavajuća okolnost.

Prema odredbama čl. 2. i 20. Uredbe, kazniti se može krivično odgovoran maloletnik sa navršених 13 godina života. Kažnjavanje maloletnika uključuje i mogućnost izricanja novčane kazne, u smislu čl. 20-3 Uredbe. Maloletniku starijem od 16 godina koji je optužen za zločin sudi porotni sud za maloletnike. Međutim, kazna koju izriče sud za maloletnike je kazna propisana u opštem krivičnom zakonodavstvu. U pogledu trajanja, predviđeno je da kazna ne može biti iste dužine kao za punoletne učinioce krivičnih dela. Interesantno je ukazati na posebna ograničenja uslovljena uzrastom maloletnika. Tako, maloletniku starijem od 13 godina ne može se izreći kazna viša od polovine zaslužene kazne. U slučaju robjice u doživotnom trajanju, sudovi maloletniku ne mogu izreći kaznu veću od 20 godina robjice. „Kao što se moglo uočiti, francuski sistem raspolaže razgranatom lepezom vaspitnih sankcija, odnosno vaspitnih mera, kao i ustanova opremljenih za njihovo izvršenje. Međutim, što se tiče kažnjavanja, ovaj sistem je u velikoj meri u zaostatku, jer upražnjava mogućnosti koje su odavno prevaziđene ili su ostaci starog pravila koje je u maloletniku videlo delinkventa u minijaturi a u nekim slučajevima, kao kod maloletnika starijih od šesnaest godina lišenih beneficije blažeg kažnjavanja, i primenu napuštenog pravila da zločinačka volja zamenjuje nedoraslost. Prethodnim kritikama se može pridodati i neuobičajeno niska donja granica od trinaest godina ustanovljena kao mogućnost za izricanje kazne.”¹⁰

Zastareo i donekle stereotipan režim kažnjavanja maloletnika u Francuskoj potvrđuju i problemi prisutni u izvršavanju kazne (maloletničkog) zatvora. U tom smislu, francusku javnost je posebno uznemirio slučaj samoubistva maloletnog osuđenika uzrasta od 16 godina. Posebno otežavajuću okolnost u celom slučaju predstavljala je činjenica da je u pitanju novosagrađeni maloletnički zatvor (otvoren juna 2007. godine) kapaciteta od 60 osuđenika. Međutim, izvršavanje kazne u zatvoru nisu pratili odgovarajući sadržaji u pogledu organizovanja programa prilagođenih uzrastu i potrebama maloletnih osuđenika. Osoblje zatvora se žalilo na nedovoljan broj lica koja rade u zatvoru, a posebno onih

---

¹⁰ Perić, O., Milošević, N., Stevanović, I., *Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji*, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd, 2008, 38–39.

koji učestvuju u primeni programa prema maloletnim osuđeniciima. Pored toga, maloletnici su u zatvoru, prema rečima zaposlenih, najviše provodili vreme u rekreativnom bavljenju sportom.¹¹ Iako strogo organizovan režim izvršenja maloletničkog zatvora u ustanovi, rezultati nisu ni približno bili zadovoljavajući, što potvrđuje opšti zaključak da francusko krivično zakonodavstvo, pravosude, kao i službe u penitencijarnim ustanovama nedovoljno posvećuju pažnju maloletnicima u sukobu sa zakonom. Najzad, pomalo arhaična Uredba o deci delinkventima iz 1945. godine, iako više puta dopunjavana, prema našem mišljenju, ne pruža kvalitetnu zakonsku osnovu za izgradnju savremenog sistema.

ZAKLJUČAK

Kažnjavanje maloletnika u uporednom krivičnom zakonodavstvu zastupljeno je u najvećem broju država. Različitost u kaznenom tretiranju maloletnika proističe iz pravnih propisa u kojima se maloletnici tretiraju kao posebna „povlašćena” kategorija delinkvenata. No, specifičnosti krivičnog pravnog statusa maloletnika, u delu koji se tiče njihovog kažnjavanja, uočljive su na nivou materijalnog, procesnog i izvršnog maloletničkog krivičnog prava. U skladu sa podelom pravnih sistema na anglo-saksonski i evropsko-kontinentalni, upoznavanje sa načinom i modalitetima kažnjavanja maloletnika obrađeno je na primerima tri reprezentativne države: Kanade, Nemačke i Francuske.

Kanada primenjuje poseban Zakon o krivičnom gonjenju maloletnika od 2002. godine (stupio na snagu 1. aprila 2003). Propisuje se da najstrože mere maloletničkog krivičnog prava treba da budu rezervisane za najteža krivična dela. Zakon sadrži konkretna načela kojima se treba rukovoditi prilikom donošenja sledećih odluka: primena vanskudskih mera, sankcionisanje maloletnih lica, zatvor i nadzor. Kazna maloletničkog zatvora može biti izrečena prema nasilnim učiniocima krivičnih dela, učiniocima teških krivičnih dela i maloletnicima koji ponovo izvrše krivično delo. Posebnost novog Zakona ogleda se u širem katalogu kazni koje se mogu izreći maloletnim licima. S tim u vezi, uvedene su dve vrste kazni: odložena zatvorska kazna i zatvor, i lišenje slobode uz pojačanu rehabilitaciju i nadzor.

Nemačka u svom krivičnom zakonodavstvu na poseban način reguliše uslove i način kažnjavanja maloletnika. Specifičnost u sankcionisanju maloletničke delinkvencije odnosi se na mogućnost njihovog kažnjavanja zatvorom. Propisane su dve vrste sankcije koje sadrže zatvor: maloletnički zatvor i kazna za maloletnike. Prema našem mišljenju nema razloga za istovremenim posto-

---

¹¹ Costello, J., *France: first suicide in new youth prison*, Izvor: <http://libcom.org/news/france-first-suicide-new-youth-prison-05022008> (pristup sajtu 20. jul 2013).

janjem obe sankcije jer se maloletničkim zatvorom iscrpljuju sve mogućnosti u pogledu kažnjavanja maloletnika. U krajnjem slučaju, trebalo bi ukinuti mogućnost izricanja kazne zatvora, kao disciplinske mere, te sniziti donju granicu kazne za maloletnike (kazna), sa šest meseci na 30 dana. Time bi se proširila mogućnost primene ove kazne na maloletnike koji, naročito na početku svoje kriminalne karijere, često vrše lakša krivična dela.

Francuska primenjuje davno donetu Uredbu o deci i delinkventima koja, iako više puta dopunjavana, nije u skladu sa savremenim tendencijama u kretanju maloletničke delinkvencije. Na području sankcionisanja maloletnika propisan je „opšti” režim njihovog kažnjavanja. Određena odstupanja u pogledu kažnjavanja maloletnika, u odnosu na punoletna lica, odnose se na tretiranje maloletstva kao ublažavajuće okolnosti prilikom izricanja kazne. Pri tome, maloletni učinilac krivičnog dela stariji od 16 godina podleže opštem režimu kažnjavanja i izvršenja kazne koji važi za punoletna lica tako da, u prethodno navedenom slučaju, maloletstvo prestaje biti olakšavajuća okolnost. U pogledu trajanja zatvora, predviđeno je da kazna ne može biti iste dužine kao za punoletne učinioce krivičnih dela već je neophodno njeno ublažavanje u smislu kraćeg trajanja i posebnog režima izvršenja.

LITERATURA

- Costello, J., *France: first suicide in new youth prison*, Izvor: <http://libcom.org/news/france-first-suicide-new-youth-prison-05022008> (pristup sajtu 20. jul 2013).
- Joksić, I., *Vaspitne preporuke kao nove mere u krivičnom pravu*, Pravni fakultet, Banja Luka, 2010.
- Nikolić, Z., Joksić, I., *Maloletnička delinkvencija – socijalnopsihološki i krivičnopravni aspekti*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2011.
- Ordonnance no. 45-174 du fêv. 1945. relative à l'enfance délinquante. Version consolidée au 11 août 2007. www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006069158&dateTexte=20110426 (pristup sajtu 15. jul 2013).
- Perić, O., Milošević, N., Stevanović, I., *Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji*, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd, 2008.
- Pru, Ž., *Kanadski zakon o krivičnom gonjenju maloletnika*, Međunarodni naučni skup „Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije” u organizaciji Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008.
- Škulić, M., Stevanović, I., *Pregled posebnih odredaba o maloletnim učiniocima krivičnih dela u uporednom krivičnopravnom zakonodavstvu evropskih zemalja*, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 3, Službeni glasnik, Beograd, 2002.

Zakon o krivičnom postupku SR Nemačke (Strafprozessordnung) sa Zakonom o sudovima (Gerichtsverfassungsgesetz) i Zakonom o sudskom postupku prema maloletnicima (Jugendgerichtsgesetz), Pavlović, D. (prevod), Centar marketing, Beograd, 1997.

Youth Criminal Justice Act (S.C. 2002, c. 1), Department of Justice Canada, <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/Y-1.5> (pristup sajtu 10. jul 2013).

JUVENILE PRISON IN COMPARATIVE LAW (CANADA – GERMANY – FRANCE)

Ivan Joksic

Law Faculty of Economics

University Business Justice Academy in Novi Sad

S u m m a r y

Punishment of minors is a remarkable and most rigorous way to respond to their criminal behavior. Conditions for its imposition, measurement method, the possibilities of conditional release, conditional postponement under certain conditions and for a limited time in certain jurisdictions show uniqueness of the legal regulation of juvenile prisons. Serbia in the last decade for the first time in its criminal law enacted special legislation regulating criminal and legal status of minors. When writing the laws the authors have used foreign experience, mainly in countries where there is a long tradition of independence of juvenile criminal law.

Although several years passed from the adoption of the Law on Juvenile Offenders and Criminal Protection of Juveniles, still there are problems in its practical application. Taking into account the circumstances of the juvenile law and our social reality that often does not have enough capacity to keep pace with application of a number of legal solutions drawn from comparative legislation in all areas of law, it is useful to give a brief overview of the application of juvenile detention in comparative law.

In accordance with the scope provided for the publication of scientific work, the author has chosen three countries that belong to the American and European continent (Canada, Germany and France). They are subject to special laws and by-laws governing the status of the juvenile and criminal justice regime imposition and implementation of juvenile detention. The selected states are characterized by the presence of the similarities and differences in the regulation of criminal status of minors in terms of prescribing more stringent or more lenient conditions for imposing, measuring and implementation of juvenile detention. It is necessary to indicate the presence of defects when it comes to the process of regulating juvenile matter in individual countries, which will also be highlighted.

Key words: juvenile, juvenile criminal law, criminal and legal status of juveniles, juvenile detention, imposition, measurement